

Документ со политики: Воведување на ветинг во високото образование

ИЗДАВАЧ:

Форум за Образовни Промени
Ул. Илинденска бр.87/13, Тетово, Северна Македонија.
fech.mk@gmail.com

АВТОР:

Бленди Ходаи
(Извршен директор на ФОП)

ПРЕВОД:

Бехаре Касами

ДИЗАЈН:

Рина Абдулаи

ГОДИНА НА ИЗДАВАЊЕ:

Октомври 2023

ДОКУМЕНТ СО ПОЛИТИКИ:

Воведување на процесот на ветинг во виото образование

Високото образование во Република Северна Македонија во последните десет години се **карактеризира со низок квалитет и транспарентност**. Тоа влијаеше во секоја академска година да се намали бројот на запишани студенти во прва година за 1000 студенти помалку, а да се зголеми бројот на оние кои студираат во странство. Образовниот систем е во вонредна и кризна состојба, затоа прогласувањето на вонредна состојба од страна на Собранието на Република Северна Македонија би било првиот чекор за целосна трансформација на овој дотраен систем кој не произведува квалитет.

Затоа, овој документ со политики се залага за проширување на процесот на проверка (ветинг) во високообразовните институции, конкретно насочен кон три клучни области: професори на раководни позиции, членови на Одборот за акредитација и зајакнување на критериумите за напредување во академските звања. Со спроведување на ригорозни процедури за проверка во овие области, универзитетите можат да ја подобрат одговорноста, да се борат против корупцијата и да обезбедат интегритет на академските звања.

Што значи ветинг во високото образование?

Процесот на ветинг во многу различни извори се дефинира како процес на проценка или проверка на лице или предмети за соодветност, точност или валидност¹.

Процесот на ветинг во високото образование се однесува на систематска и сеопфатна процедура применета за евалуација, проценка и проверка на различни аспекти на поединци, програми или ентитети во академската област. Овој процес има за цел да обезбеди квалитет, кредибилитет и интегритет во високото образование, истражувачките напори и административните одлуки. Преку процесот на проверка (ветинг), високообразовните институции прецизно ги прегледуваат и потврдуваат квалификациите, ингеренциите и соодветноста на членовите на факултетот, администраторите и лицата кои имат раководни позиции на универзитетите/факултети. Дополнително, процесот се протега врз акредитирање на академските програми, верификација на методологиите за истражување и

¹ Дефиниција за ветинг: <https://www.dictionary.com/browse/vetting>

евалуација на усогласеноста на соработките со институционалните вредности и цели.

Важноста од унапредување на процесот на проверка во високото образование не може да се прецени. Таа служи како темел за одржување на академската репутација, поттикнување на културата на извонредност и поддршка на довербата на засегнатите страни, вклучувајќи ги студентите, факултетот, професорите и пошироката академска заедница. Со спроведување на силен процес на вентинг (проверка), високообразовните институции не само што го чуваат сопствениот интегритет туку придонесуваат и за широко унапредување на знаењата, вештините и иновациите во општеството.

1. Универзитетски професори кои имаат раководни позиции (ректори, проректори, декани, продекани)

Универзитетските професори кои имаат раководни позиции имаат значително влијание врз насоката и политиките на академските институции. Ним им е доверено критичко овластување за одлучување, вклучувајќи развој на наставна програма, распределба на ресурси (менаџирање со буџетски средства) и академско управување. Затоа, од огромно значење е внимателно да се испитаат нивните приходи и способности за да се осигура дека овие институции се управуваат ефикасно, етички и со фокус на академската извонредност. Прво, тоа би овозможило идентификување на какви било потенцијални конфликти на интереси или етички грижи што може да ја загрозат академската заедница и студентското искуство на факултетите. Второ, ќе обезбеди поединците на кои им е доверено да ги водат нашите образовни институции да ги покажат највисоките стандарди на професионална компетентност, етичко однесување и посветеност на унапредувањето на образованието. Овој процес ќе ја зајакне довербата на јавноста во нашите образовни и академски институции.

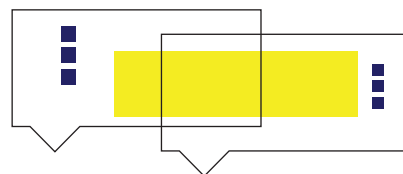
- Како Форум за образовни промени, предлагаме **Државниот просветен инспекторат** да има обврска во секој почеток на академска година (1 октомври) **да вршат редовни и вонредни инспекции** во јавните, приватните и приватно-јавните високообразовни установи во Република Северна Македонија.
- **Државниот завод за ревизија** после секоја академска година да врши финансиска инспекција во универзитетите и факултетските единици за да се провери дали се применети во целост одредбите од Законот за сметководството на буџетите и буџетските корисници и дали има незаконитости и злоупотреба во водењето на јавните буџетски средства.

2. Ветинг на Одборот за акредитација во високото образование

Неопходно е процесот на ветинг да се врши кон сите членови на одборот за акредитација поради значајната одговорност за давање одобрение за различни студиски програми на факултети и за прифаќање студенти. За да се спречи потенцијална корупција и несоодветно влијание, од клучно значење е да се подложат сите членови на Одборот за акредитација на ригорозен процес на ветинг. Овој процес треба да вклучува темелни проверки на позадината (т.н. background check), евалуација на нивната професионална етика и транспарентност во одлучувањето. Со избирање на компетентни и непристрасни поединци, може да се одржи интегритетот на процесот на акредитација, обезбедувајќи правични одобрување на студиски програми и одржување на кредибилитетот на високообразовните институции. **Одборот за акредитација** треба да ги почитува сите регулативи (ESG regulations)² како членка на ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education), односно стандардите за акредитација на програми. Квалификациите што произлегуват од програмите треба да бидат јасно специфицирани и да се однесува на точното ниво на националната рамка за квалификации за високото образование и следствено на Рамката за квалификации за европската високообразовна област. Дополнително, Форумот за образовни промени **предлага дополнување во Законот за високото образование, членовите на одборот за акредитација да не бидат дел од ниту една структура на универзитетот (ректорат, сенат).**

3. Проверка под какви услови и критериуми се бирале професорите во звања и зајакнување на критериумите

Напредувањето во академските звања на **доцент, вонреден и редовен професор** ја одразуваат стручноста и значителниот придонес во академската фела. Сепак, се покренала загриженост за легитимноста на напредокот на некои професори и потенцијалното постоење на скриени документи. Процесот на ветинг мора да се прошири и да прави целосна проверка како некои универзитетски професори напредувале во академските звања, под какви услови и критериуми и дали се почитувани законските услови за унапредување. Ова е императив за поквалитетно високо образование. **Како Форум за образовни промени предлага:**

²Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area
https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf

- **Формирањето на независна национална комисија која ќе биде одговорна на целосна проверка (ветинг) за напредокот во академски звања на сите универзитетски професори во последните 15 години во државата.** Дополнително, за овие препораки да има резултат како Форум за образовни промени предлагаме да има дополнување во Законот за високото образование, член 206, став 3. **Во членот 206, став 3 да се додаде нова точка³ „Државниот просветен инспекторат може да врши надзор над законитоста на постапките за избор во наставни, наставно-научни и соработнички звања и над исполнетоста на условите за избор во звање и да покрене постапка пред надлежен суд најдоцна во рок од 15 години од денот кога е извршен изборот”**

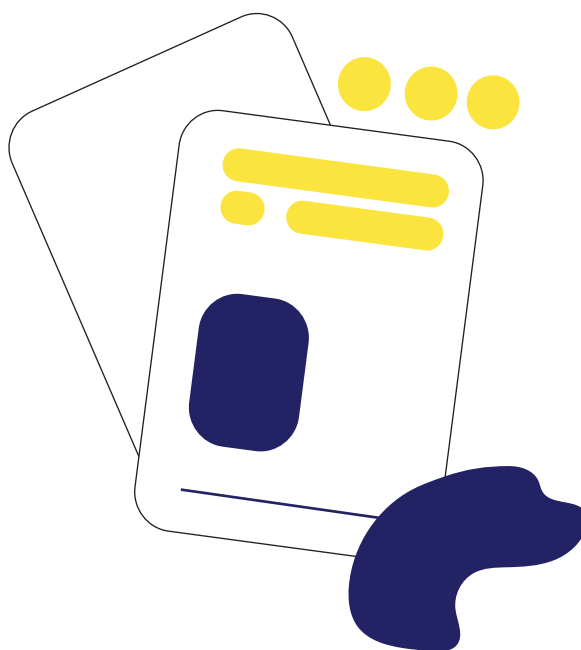
- Независната национална комисија да создаде критериуми кои ќе бидат дел нивниот мандат за целосна верификација на напредокот во академските звања. На пример, независната национална комисија не треба да прави никакви компромиси за професорите кои имаат плагијатство во нивните докторати, а потоа биле унапредени во доцент. Како и за професорите во звањата доцент, вонреден и редовен професор кои не исполнуваат некои од позитивните критериуми, да им се даде рок од 5 години да ги исполнат истите критериуми.

Од другата страна, **транспарентноста на државните универзитети** во Северна Македонија може да се дефинира како **несоодветна**, ако не и **непостоечка**, што е поткрепено со фактот дека универзитетите во С. Македонија имаат долга историја да бидат непроѕирни, да не покажуваат никаква транспарентност пред очите на јавноста. Тие честопати ги држат критичните и витални документи подалеку од видот на јавното мислење, како што се статутите и финансиската евиденција. Транспарентноста со вакви документи од јавен интерес е клучна во демократијата. Како мерка за зајакнување на транспарентноста на високообразовните институции во Северна Македонија, предлагаме:

- **Спроведување на пренос во живо (livestreaming) за состаноците на Сенатот на државните универзитети.** Оваа мерка има за цел да го реши моменталниот недостаток на транспарентност во нивното работење, како што е потврдено. Со пренос во живо на овие состаноци, јавноста и засегнатите страни, ќе имаат директен пристап подетално да ги **набљудуваат** процесите на донесување одлуки, поттикнувајќи ја отвореноста и одговорноста во системот на високото образование.
- Објавување на сите важни јавни документи на веб страната на универзитетите за да бидат пристапни до секој граѓанин. Дополнително, Државните универзитети се обврзуваат да ги објавуваат сите CV на ангажираните професори на website.

³ Highlighted parts are the amendments we propose to be made in the Law of Higher Education

Форумот за образовни промени смета дека овие мерки значително ќе придонесуваат за тековните напори за подобрување на квалитетот во високото образование и поттикнување на култура на извонредност во нашите академски институции. Проширувањето на процесот на ветинг и во високото образование каде има огромни проблеми се усогласува со нашата заедничка визија за создавање прогресивен, инклузивен и напреден образовен систем во Република Северна Македонија.

FECH

Forum for Educational Change

www.fech.mk